

Erdélyi Viktor: A parlament és a Curia

képviselőválasztások tisztaságának kérdésével ma már gróf Tisza Istvánt is beleértve, mindenki tisztában van. A szó legszorosabb értelmében átment a köztudatba, hogy a képviselőválasztások körüli visszaélések a magyar glóbus jellegzetes sajátosságai és hogy ezen a téren alig szerepel a választók akarata. Presszió, szurony, pénz és az alkohol a döntő faktorok és ezeknek a változó összetétele szüli a mandátumok tekintélyes részét. Gazdasági és kulturális életünk ijesztő nyomorúságának minden körtünete a felszínre kerül a választások alkalmával és még a megedzett idegzetű szemlélőt is megdöbbeníti az a sok szenny, amely mint a mandátumok kísérlője jut a Curia elé petíciók alakjában. A képviselőválasztási hullámoknak ez a levezető csatornája valóságos múzeuma a ma és a közelmúlt minden erkölcsi és anyagi nyavalyájának. Csak természetes, hogy a közállapotaink iránt érdeklődő külföldi figyelmé is egyre fokozottabb mértékben fordul erre a kérdésre és az is természetes, hogy kormányaink és a mögöttük álló többségek időnként gondoskodtak holmi szépségtapaszról. Maguk is tisztában voltak a beteg helyzet káros hatásaival és elsősorban saját tekintélyüket féltették. De viszont radikális beavatkozásra sem gondoltak. A szépségflastromok csak arra voltak jók, hogy a bajokat elfedjék, nem pedig arra, hogy megszüntessék azokat. És ez a ferde törekvés azt eredményezte, hogy a választások tisztaságának biztosítására hivatott intézkedések rendszeresen az ellenkező célt szolgálták és minden lépés még jobban elvadította a viszonyokat. A szavazatfertőzés bacillusai ott rejtőztek az intézkedések minden csoportjában és csak a felületese szemlélők nem értették, hogy miért fokozza a betegséget maga az orvosság. A sok fertőző anyag pedig egyre gyűlt a beteg szervezetben és sietette a láz kitörését.

A választások tisztaságának első szépségflastromai a parlamenti bíráló bizottságok voltak.* A bizottságok tagjai között a dolog természeténél fogva a legjobban érdekelt többség tagjai domináltak és ezek a bizottságok „épinséggel nem közmegelegedésre”** végeztek

* 1848-iki V. törvénycikk 47. §-a alapján

** Az 1911-ik évi országos jogaszgyűlés irományai. Kiadja a Magyar Jogászegylet. Budapest, 1911. Dr. Tetétleni Ármin véleménye I. köt. 3. füz. 459. oldal.

munkájukat. Az elintézésnél a politikai pártállás játszott döntő szerepet és a döntések gyakran élénk feltűnést keltettek. A bizottságok nem vették komolyan a dolgot és „nem egy esetben valósággal kacagató volt az a patriarchalizmus, helyesebben pongyolóság, amellyel a bíráló bizottságok tárgyalásai vezettettek — vagyis inkább csak úgy kedélyesen folydogáltak ide-oda — lényegileg minden vezetés nélkül.”* Ez a szellem természetesen utat tört csakhamar a képviselőválasztások szavazatszedő helyiségeibe is és újabb szépségflastrom után kellett nézni. Ezt a szerepet az 1874. évi XXXIII. tc. töltötte be. Ez a kérvénnyel megtámadott választás érvénye fölötti bíraskodást a Curiára bízta, de csak elméletben. Az alaki és anyagi szabályok meghatározását — amelyek szerint a Curia a bíraskodást végzi — egy később hozandó törvényre hátrították át. Kerek huszonöt évig késett ez a törvény míg végre, amikor az orvoslás már kiáltóan szükségessé vált, előállottak egy újabb szépségflastrommal. Ez a curiai bíraskodásról szóló 1899. évi XV. tc. Lényegében ez sem volt szerencsésebb az eddigieknél és akinek volt dolga ezzel a törvénnyel, az kénytelen elismerni Tetétleni állításának helyességét, hogy a „törvényhozás nem állott a helyzet magaslatán, amikor ezt a szörnyszülöttet a világra hozta.”**

A törvény indokolásában kifejti, hogy a választások fölötti bíraskodást azért bízta a Curiára, „mert a bírói közeg az eldöntés esélyeitől, az azokhoz fűződő politikai természetű érdekektől távol áll, a politikai élettől lehetőleg el van szigetelve . . .” Ezeket az előnyöket azonban a törvény teljesen lerontja és a túltengő formalitással úgy megkötö a bíró kezeit, hogy az teljesen tehetetlen a perrendtartásszerűen amúgy is alig kezelhető ügyekkel szemben. Lépésről-lépésre kitűnik, hogy a parlament többsége nem szívesen adta át ezt a hatalmat a bírói fórumnak és mert másképpen nem tudott magán segíteni, gondja volt arra, hogy életlen fegyvert adjon át. Ez az igyekezete minden vonalon sikeres is volt. Néhány évig a Curia komolyan vette a törvényt és igyekezett annak a gyakorlatban érvényt szerezni, de csakhamar belátták, hogy lehetetlen feladat elé vannak állítva. Néhány tárgyalás után már kitűnt, hogy a parlament tendenciózusan alkotta meg ezt a törvényt olyképen, hogy még a legkirívóbb esetekben se lehessen alkalmazni. A Curia elkedvetlenedett, maga sem vette már komolyan az ezirányú feladatát és így történhetett meg az a hallatlan dolog, hogy az utóbbi viharos választás petícióhalmazra eredménytelen maradt.

A curiai bíraskodás első idejében különösen a kérvényezők voltak nehéz helyzet elé állítva. A törvény harminc napot ad a kérvény betérjesztésére és viszont megkívánja azt is, hogy az ilyen rövid idő alatt elkészült kérvény kimerítően felsorolja az összes kifogásokat, az összes sérelmes tényeket és a bizonyítékokat. Természetes, hogy ez majdnem lehetetlenség és ezért az első időben sokan a szóbeli tárgyalásokon hoztak fel olyan tényállításokat, amelyek a kérvényben nem voltak feltüntetve. A Curia ridegen ragaszkodott a törvény betűihez

* Ugyanott, 460. oldal.

**Ugyan ott, 481. oldal.

és az ilyen tényállításokat nem vette figyelembe.* Mások elejtették az első hiányos kérvényt és a kifüggesztés határidejének letelte előtt új kérvényt nyújtottak be.** A Curia még ebben az esetben sem engedte meg az új tényállításokat avagy a bővítést, sőt az ilyen kibővített kérvényeket egyszerűen visszautasította. Vagyis a curiai bíraskodás valósággal harminc napos elévülési határidőt szabott a választási visszaélésekre. Hogy ez milyen súlyos következményekkel jár a mi primitív viszonyaink között, azt fölösleges bővebben fejtegetni. A megválasztott képviselő a petíció beadása után valósággal eldicsekszik kerületében gasságaival, amelyeket a választáson elkövetett és ezáltal részint megfélemlíti, részint pedig megpuhítja a választókat a következő alkalomra. A petícionálók tehetetlenek az új önleplezésekkel szemben, mert azok nem szerepelnek az eredeti kérvényben és a Curia nem vesz róluk tudomást.

A lármás Farkas Pállal történt meg, hogy a szászvárosi rendőrkapitánynak hozzá intézett levelét megszerezte a petíció benyújtása után a kisebbségbe szorított ellenpárt egyik embere. A levelet becsatolták a Curia kérvénymellékletei közé, de a Curia nem vette tekintetbe. Pedig a levél nagyon érdekes okmánya az 1910-iki választásoknak. Ezer tanulmányánál alaposabban beigazolja azt, hogy a mai viszonyok között milyen közveszélyes lehet a kerületre nézve még egy olyan apró stréberképviseelőcske is, mint egy Farkas Pál. Az érdekes levelet térszúke miatt csak kivonatossan adhatjuk.***

„Kedves Barátom ! . . . Oltean és Herlea Áron . . . még ma sem kapták meg az ígért korcsmát s már annyit járnak a nyakamra! Voltam is többször a főispán úrnál, ki írt is ezen ügyben a pénzügyminisztériumhoz . . . Az akta fenn van s pedig „Felkenyér község korcsmalétszám szaporítása”.

Szintén a minisztériumban van s még mindeddig nem intézték el a szászvárosi korcsmák apasztásának ügyét . . . Ebben is írt a főispán úr . . . s ez úgy intézendő el, hogy előbb a pénzügyigazgatóság tegyen ezen összes ügyekre előterjesztést s azok kiadatnak, resp. átiratnak s azután hozatik a határozat az apasztásra vonatkozólag. A pénzügyigazgatóság azt a javaslatot 44.728—1910. szám alatt még e hó elején fel is terjesztette az összes ügyekkel kapcsolatosan A miniszteri szám 85.640—1910, referens Schäffer Gusztáv, p. ü. tanácsos . . .

41.251—1910. dévai pénzügyigazgatói szám alatt fel van terjesztve Bogdaneszk György szászvárosi lakos korcsmajogának elvonása elleni fellebbezés. Ez elutasítandó, s az elvonás helybenhagyandó, mert ellenünk szavazott s izgató vankuj s hogy a többiek lássák a példát . . .

Moca egy izgatófizet kiadásáért 40 kor.-val lett büntetve s az én följelentésem alapján az ügyészség megindította azért a bojkott-

* Példa az 1901-ben megválasztott Dr. Pavlovits Lyubomir képviselő elleni petícionálók esete, c. b. 342 -1901.

** Dr. Reich Aladár elleni petícionálók esete. c. b. 170—1902.

*** Eredetije a *Libertatea* 1910. évi 43-ik számában.

felhívó melléklet be nem küldése miatt az eljárást s azért 6 hónapig terjedő fogház- és pénzbüntetés jár! Fekete járásbíróval beszéltem, hogy a maximumot sózza rá ... írj te is ezen ügyben neki, mert Mocát meg kell szorítani ...

A Stefani-féle* számlát még nem fizette ki Bocz, mert mint említettem neked, nem akarta úgy nyugtázni, hogy az 5360 koronával teljesen ki van fizetve ...”

Ez a levél, Baksay szászvárosi rendőrkapitány sajátkezű levele a Curia előtt feküdt. Kiolvashatták volna belőle, hogy milyen erkölcsi tatárjárást végeztek Farkas Pál és társai a kerületben és hogy a Curia mennyire nem vette tekintetbe, arra még rámutatunk a továbbiak során. Nem is vehette, mert a törvény merev formalizmusa megkötötte kezeit és a Curia nem is igyekezett nagyon a kötelékeket meglazítani. A választási bíráskodás terén a Curia átruházott hatáskörben jár el és az eddigi gyakorlat megmutatta, hogy a képviselőház itt csak villámhárítónak tekinti a Curiát. Ez teszi megérthetővé azt, hogy a Curia szemet hunyt a legkirívóbb visszaélések előtt és a merev formai keretek között közönyös nembánomsággal vitte ítéletig az élettelen pöröket. Sőt ahol csak lehetséges volt, igyekezett a terhes feladat előtt kitérni.

Ne feledjük, hogy a képviselőház nem szívesen mondott le a választási bíráskodás jogáról és amikor erre kénytelen volt, igyekezett a Curiának átadott jogot illuzóriussá tenni. Az erre való törekvés kirí az 1899. évi XV. törvénycikk minden paragrafusából. Azok az érvénytelenségi okok, amelyek alapján a Curia foglalkozhatik a választással, külön pontonként fel vannak sorolva a törvény 3. §-ában és azokat az érvénytelenségi okokat, amelyek nincsenek itt felsorolva, nem veheti tekintetbe a Curia. Igen sok petíció azért maradt érvénytelen, mert a petícionálók nem jelölhették meg szabatosan a 3. §. megfelelő pontját**, avagy a tárgyalás során kitűnt, hogy a megállapított érvénytelenségi ok más pont alá tartozik. És a Curia igen gyakran tehetetlen volt a legkirívóbb esetekkel szemben. Egyetlen példa is élénken megvilágítja ezt a kérdést.

„Az 1874 : XXXIII. t.-c. 78. §-a értelmében semmis a szavazat, ha többféleképp magyarázható. Ezt a második küldöttség*** figyelembe nem vette, mert egy Czurle Zámfir nevű toki választó arra a kérdésre, hogy kire szavaz, úgy szavazott le „la nyámcu”† Beírták szavazatát

* Stefani korcsmárosnál ettették-itatták ugyanis Farkas Pál választóit.

** Lásd a Kovács Pál elleni petíció esetét (kúriai végzés 61 —1902-szám). „. . . Minthogy a jelzett érvénytelenségi ok az 1899 : XV. t.-c. 3. §-ában felsorolva nincs és így arra nézve a Curia az 1. §. értelmében hatáskörrel nem bír; . . . az idézett törvénycikk 62. §. alapján azt az érvénytelenségi okot a tárgyalás köréből kizárni és ennek megtörténtét a képviselőházzal közölni kellett”.

*** Vancsó Gyula elleni petíció. Lásd a 302—1902. számú kúriai ítéletet.

† „Nyámcu” = német. Meg kell jegyeznünk, hogy a Curia nem áll mindig ezen az állásponton és Dr. Maniu Gyula szavazataiból leszámította azokat, akik egyszerűen „Maniu Gyulá”-ra szavaztak és a Dr.-t nem mondták.

Vancsó Gyulára, holott tudvalevő, hogy a román paraszt minden kaputos embert „nyámcu”-nak hív.

Így a petíció. És a Curia ezzel a tipikus szabálytalansággal szemben a következőt állapítja meg :

„ . . . e tényél nem hivatkoztak kérvényezők az 1899 : XV. t.-c. 3. §-ának valamely pontjára . . . e panasz tehát figyelembe nem jöhet.”
És ilyenek után még vannak akik csodálkoznak azon, hogy a külföldi sajtó csemegének tartja a magyar választási ügyeket. Hiszen a legbrutálisabb választási visszaélések sem jönnek számításba a Curia előtt, hogyha a 3. §. sűrű szitáján megakadnak.

De nézzük csak közelebről ezt a 3. §-t. Az érvénytelenségi okokat 27 pontban sorolja fel és ezek közül az első az, hogyha a képviselő a választás időpontjában a törvény értelmében nem volt választható. Erre igen nagy súlyt helyezett a képviselőház és ha ez a tény fennforog, úgy a választást a Curián kívül a képviselőháznál is meg lehet támadni.* A képviselőház természetesen jobban védekezik a passzív választójoggal nem bíró képviselők, mint a vesztegetők és hamisítók bekerülése ellen. Különös súlyt helyez még a képviselőház arra is, hogy „lázítók”**-tól mentesítsék a házat.

A Curia maga nem nagy súlyt helyez a 3. §. 1. pontjára, mert megelégszik azzal, ha a választásvédők a tárgyaláson megnevezik avagy bemutatják azon község választóinak a névjegyzékét, amelyben a képviselő mint választó fel van véve.*** Ez az eljárás sok esetben illuzórikussá teszi a 3. §. 1. érvényét, mert a petíciónálók egyenesen tehetetlenek abban az esetben, hogyha a választásvédők az utolsó percben egy olyan község választóinak névjegyzékét mutatják be, ahol egy hasonló nevű választó van felvéve. A Curia ilyen esetben sem ad haladékot a kérdés tisztázására és a kérvényezők tehetetlenek a meglepetéssel szemben.

A második pont a vesztegetésről szól és analóg a büntető-törvénykönyvnek a megvesztegetés vétségéről szóló meghatározásával.† Ez a pont is igen nehéz feladat elé állítja a kérvényezőket. Be kell igazolniuk, hogy a képviselő jogosult választónak, avagy annak tudtával hozzátartozójának, azon célból, hogy az ő reá szavazzon, vagy bizonyos jelöltre ne szavazzon, avagy azért, hogy a szavazástól tartózkodjék, pénzt avagy pénzértéket, vagy más előnyt ad vagy ígér; avagy hogyha a képviselő ilyen cselekedetben részes vagy abba megelőzőleg kifejezetten beleegyezett.

A petíciók egész sora került zátonyra azért, mert a petíciónálók nem jelölték meg a megvesztegetett jogosult választót, hanem egész megvesztegetett érdekeltségeket soroltak fel. Egy esetben kereken ki is mondja a Curia. ††

* Hárszabályok. 71. §.

** Hárszabályok. 71. §.

*** Lásd például a gróf Dessewffy Emil választása ellen beadott petíciói esetét. 450—1901. curiai bíraskodási szám.

† Btk. 185. §.

†† Lásd a Dr. Beck Marcel elleni petíciót. Ítélet 20—1902. k. b. szám.

„Nem tartotta elfogadhatónak a m. kir. Curia azon felfogást, mely szerint a képviselő által valamely közcélokat szolgáló jogi személy, különösen tehát egyház vagy község részére, bár hallgatólag a választók bizalmának elnyerése céljából tett közhasznú adomány vagy ígéret, ... az idézett törvény 3. §. 2. pontja alá . . . vonható; . . . mert ilyen esetben a képviselő . . . nem anyagi eszközökkel gyakorolja a befolyást, hanem annak épen ellenkezőjével, (?) a nemes céllal, melynek az anyagi eszköz csak közvetítője.”

Vagyis egy község választói helyett az egész község megvesztegethető a Curia álláspontja szerint azzal, hogy a lakosság vállairól levesz a jelölt bizonyos nyomasztó közterheket, azaz ahogy a vesztegetés köre szélesedik, ki van véve a 3. §. 2. pontjának hatálya alól. Ugyanezt látjuk más esetekben is, így többek között a Wolfner Tivadar elleni petíciónál.* Itt hasonlóan kimondja a Curia, hogy a képviselőnek azon ígérete, hogy a kerülete egyik községének iskolaépítést ígért, azaz abban az esetben, ha reá szavaznak, hajlandó erre a célra 12,000 koronát letenni: nem érvénytelenítési ok, mert:

„az állított ajánlat nem a választóknak vagy hozzátartozóinak egyenként és nem közvetlenül az ő anyagi előnyükre, hanem a községnek mint jogi személynek tétellett. . .”**

Ilyen labilis a Curia álláspontja már a 2. pont első kitételénél és ahol a törvény betűi nem kötik, ott a Curia köti meg magát. A Dr. Molnár Jenő elleni petíciónál*** felhozták a peticionálók, hogy a jelölt Soltész Adolf választónak megígérte, hogy részére Budapesten tanítói állást szerez abban az esetben, ha reá szavaz. A Curia azonban ezt a kérdést még vizsgálat tárgyává sem tette, mert szerinte: „Ilyen ígéret komolyan vehetőnek nem tekinthető, mert a teljesítésnek, mint különben is nem tőle függőnek, legcsekélyebb valószínűsége sincs kimutatva.”

Mennyivel nehezebb már most a peticionálók dolga a 2. pont többi megszorításaival szemben, azt bárki elképzelheti. Hogyha a képviselő a választó hozzátartozóját vesztegeti meg, úgy a Curia előtt majdnem lehetetlen annak a beigazolása, hogy a választó tudott a vesztegetésről és azonfelül tudta azt is, hogy a vesztegetés az ő szavazatának befolyása céljából történt. Még nehezebb a képviselőnek a vesztegetésben való részességét kimutatni olyan esetekben, amikor a vesztegetést kortese vagy más valakije végezte, a „megelőző és kifejezett” beleegyezése pedig egyenesen bizonyíthatatlan. És ne feledjük, hogy a Curia a bizonyítás tekintetében a lehető legkényelmesebb álláspontra helyezkedik és a legkevésbé bonyolult helyzetek elől is egyszerűen kitér. Kitérnő példa erre a Madarász Imre elleni petíció esete.† A Curia itt a következő álláspontra helyezkedik:

* 367—1902. c. b. sz.

** De a voksot viszont nem a „községtől mint jogi személytől”, hanem a jogosult választóktól kérte cserébe.

*** 346—1902. c. b. szám.

† 184—1902. c. b. szám.

„... Ami azt a tényt illeti, hogy Hegedűs János csendőrörsvezető, magyarázzák, hogy miért haragszik reánk a külföldi sajtó. Pedig ime, valamint Balogh József és Kelemen János csendőrörsvezetők szemtanúi voltak annak, hogy a képviselő egy kortese a választás napján néhány választót megvesztegetett, az erre a tényre vonatkozó előadást, valamint az ahhoz fűzött kérelmet, hogy a csendőrök kihallgatása útján a megvesztegetett egyének kiléte derítessék ki, és ezeknek szavazata a képviselőre adott szavazatok számából levonassék, figyelembe venni nem lehetett, mert a kérvényben sem a megvesztegető, sem a megvesztegetett egyének megnevezve nem lévén, tüzetes és megfelelő adatok hiányában a bizonyítást elrendelni nem lehetett.”

Hogyha valamelyik külföldi lapban megírják, hogy a magyarországi képviselőválasztásoknál a vesztegetés a csendőrök szemeláttára történik, akkor a farizeusok kara feljajdul és csodás fejtegetések az ilyen visszaélésnek még orvoslása sincsen.

És hasonlóan meddő a petíció a 3. §. 3. pontja alapján is. Ez a képviselő által gyakorolt presszióra vonatkozik. Ennél az esetben nevetséges volna példákra hivatkozni. Mindenki tudja, aki csak hallott valamit a magyarországi választásokról, hogy azokat nyomon kíséri a korcsmajogok és a hasonló jogok elvonása, az ehhez fűződő mellékkörülmények is közismertek, de arra nincs példa, hogy a Curia a 3. §. 3. pontja alapján egyetlen mandátumot megsemmisített volna. Hasonló a helyzet a 4. ponttal szemben is.

Az ötödik pont szépségtapasz a szépségtapaszon. Ez arra az esetre vonatkozik, amikor közhivatalnokot választanak meg országgyűlési képviselőnek és az alárendeltjeit félemlíti meg, avagy befolyásolja őket. Ezt a visszaélést igen sok mellékkörülmény védi és ezek közül csak a legszembeszökőbbeket említjük meg.

1. Amikor a köztisztviselő helyett más presszionál annak nevében, de „tudta, azaz előzetes kifejezett beleegyezése” nélkül.

2. Amikor maga befolyásol a cél határozott jelzése nélkül.

Amikor oly előnyt ígér, avagy oly előny megvonásával fenyegetőzik, amelyről nem lehet bebizonyítani, hogy hatáskörében keresztülvihető.*

A 3. §. 6. pontja az oly népszerű etetésről és itatásról szól és ez a pont analóg a büntetőtörvénykönyv 186. §-ával, csak hogy — tekintetbe véve a tekintetbe veendőket — a határidőt megszorítja. Eszerint csak a választási idő kitűzésétől kezdve a választás befejezéséig tilos az etetés-itatás — illegális formában. És hogy ez a pont se nagyon feszélyezze a jelölt urakat, arról gondoskodott a curiai bíraskodási gyakorlat. Csak néhány példát hozunk fel e gyakorlat jellemzésére.

Vancsó Gyula ellen** azt hozták fel a petíciónálók, hogy programbeszédére saját költségén hozatta Mária-Radnára a választókat, azokat

* Például fegyelmivel fenyegeti alárendeltjeit és a Curia kisüti, hogy a fenyegetés nem vehető komolyan, mert nincs tényleges alapja. Azt, hogy fegyelmi ok nélkül is lehet fegyelmet indítani, nem veheti tekintetbe a Curia.

** 302-1902. c. b. szám.

ott etette és itatta. A Curia ezt a panaszt vizsgálat nélkül elutasította, mert:

„a kérvényben egyetlen egy választó sincs megnevezve, aki etetésben-
 itatásban részesült . . . volna, márpedig minthogy az 1899 : XV. t.-c.
 3. §. 6. . . . pontjában érvénytelenségi ok gyanánt megjelölt cselekmény
 alkatelemét az képezi, hogy az jogosult választókkal . . . szemben
 követség el, az etetés-itatásban . . . részesült személyek megnevezése
 nélkül azt, hogy a panaszolt tény jogosult választókkal szemben követ-
 tetett el, megállapítani . . . nem lehet”.

Avagy ugyancsak a Vancsó Gyula elleni petícióból egy másik eset. A peticionálók szerint Vancsó Gyula megbízottja 96 korona 40 fillért adott a korcsmárosnak, hogy a választóknak ételt-italt adjon. A Curia itt sem látott okot a vizsgálatra, mert az itatott személyek nem voltak megnevezve. Még kerekebben érvényesül a Curia kényelmes állásfoglalása a Jovanovits István elleni petíció esetében. (44—1903. c. b szám.)

„. . . a kérvényezők felhozzák ugyan, hogy 1902. évi december 19-én, Kátyán, a programbeszéd elmondása után, kortesestély tartatott, abban 28 megnevezett választó vett részt s ezen az estélyen Jovanovits István is megjelent; kérvényezők azonban azt nem állították, hogy azt az összejövetelt a képviselő rendezte abból a célból, hogy a választók reá szavazzanak . . . s azt a körülményt is, hogy az akkor elfogyasztott ételeknek és italoknak árát a képviselő fizette, csak abból következtetik, hogy Schurr Ferenc — a képviselő eltávó-
 zása után — úgy nyilatkozott, hogy az ételért és italért a választóknak nem kell fizetni s így közvetlenül a képviselőre nem vonatkozó eme nyilatkozat és a képviselőnek azon ténye, hogy a programbeszéd elmondása után a pártjához tartozó választók között megjelent, az 1899: XV. t.-c. 3. §.-ának 6. pontjában körülírt visszaélés határozott jelenségének sem volt elfogadható.”

Vagyis a 3. §. 6. pontjának fogalmazása, plusz a cúriai bíráskodás gyakorlata még a legszembeötlőbb esetekben is lehetetlenné teszik az etetés-itatás megállapítását. Legfeljebb az olyan perverzül kihívó esetekben van jelentősége, amilyen például Dr. Baross János hírhedt esete volt.

Már valamivel komolyabb szövegezésűek a lazításra és izgatásra vonatkozó 7—8. pontok. Ezek az esetek még abban az esetben is számításba jönnek, hogyha a jelölt tudta és akarata nélkül más követte el és a képviselőház előtt is megtámadhatók panasszal. Ennek a minden ízében természetes kivételnek fölösleges magyarázatát adni. Míg a mandátumvásárt összes becstelen kísérő jelenségeivel együtt csak úgy forma szerint — szépségflastromképen — vették tekintetbe, addig a „demagógia” ellen az 1899: XV. t.-c. 3. §. 7 — 8. pontja, a házszabályok 71. §-a és a btk. 171—172. §§-aival védekeznek.

De ez a szigorúság kizárólag a „demagógiá”-ra vonatkozik és a következő 9. pont, amely a vallásos érzületre való hatással történt befolyásolásra vonatkozik, újra sokkal enyhébb. És ezen a ponton a gyakorlat is nagyon kíméletes. Ennek jellemzésére egymás mellé állítjuk a megfelelő törvényszakaszt és egy gyakorlati példát.

3. §. 9., ha a képviselő:

a) a kérdéses választást megelőzőleg három hónapon belül, a vallás szertartásainak végzésére rendelt helyiségben vagy vallásos jellegű gyülekezeten a választás eredményének befolyásolását célzó nyilatkozatot tett; . . .

d) vagy ilyen cselekményben részes vagy abba megelőzőleg és kifejezetten beleegyezett;

Ezzel szemben a Kúria gyakorlatából: ítélet: 492—1902. c. b. szám*-ból:

„Dr. Darányi Ferenc képviselő 1901 szeptember 15-én, vasárnap délelőtt a nagymise után, a novai plébániatemplom belső udvarán, a cinctoriumon belül a templomból kijövő ájtatos néphez intézte programmbeszédét és ezen programmbeszéd kiegészítéséül Dr. Darányi Ferenc jelenlétében, Tornynos Gábor novai esperes azt mondta az összegyűlt népnek : „Kedves keresztény katolikus híveim! A dobronoki papi értekezlet által elfogadott jelöltet hallottátok, ezt kövessétek, mert aki nem néppárti jelöltre szavaz, azt az Úristen sem segíti meg.

Tekintve, hogy az úgynevezett cinctorium . . . nem tekinthető a vallás szertartásainak végzésére rendelt helyiségnek, az istentisztelet bevégezése után a templomból kijövő népcsoport pedig nem vallásos jellegű gyülekezet, ... a bizonyítási eljárás elrendelésének mellőzésével elutasítandó volt.”

Amennyiben a fenttárgyalt pontokban körülírt visszaéléseket nem a jelölt, hanem más valaki követte el, az inficiált szavazatokat leszámítják. Ez az a pontja a törvénynek, amely körül a legjellegzetesebb visszaélések is meglapulhatnak. Hogy egyetlen példát említsünk, Farkas Pál szavazataiból 45-re*| rábizonyult, hogy inficiáltak, ezeket levonták 55 szavazattöbbségéből és Farkas Pál a fórumon szerepelhet azért, mert további tíz szavazatról nem látta bebizonyítotttnak a Curia, hogy inficiáltak. Mint minden vonalon, úgy itt is a Curia szigorúan köti magát a törvény betűihez és az inficiált szavazatok mellékkörülményeiben megnyilatkozó rendszert nem akarja észrevenni.

Nagyon gyenge a törvény 11. §-a és még ezt is meggyengíti a curiai bíraskodás gyakorlata, pedig ez a pont fontos kérdésekkel foglalkozik. A közhivatalnokok pressziójával, a fegyveres erővel való visszaéléssel, amelyekről oly sok rémmese forog közzsájon. Ezekkel az esetekkel szemben a Curia még a rendesebnnél is gondosabban begombolozik és így a curiai bíraskodás épen a legtipikusabb visszaélések terén tehetetlen. Ahol másképpen nem segíthet magán, ott lehetlenséget követel a peticionálóktól, amint azt a Dr. Beck Marcel elleni petícióra vonatkozó ítéletből kiragadott következő példa is bizonyítja.**

„ . . . kérvényezők konkrét tényeket nem hoztak fel . . . Ez . . . áll különösen azokra a sem név, sem szám szerint meg nem határozott,

* Dr. Darányi Ferenc néppárti képviselő ellen beadott petíció ügye.

** ítéletszám : 20—1902. c. b.

egész általánosságban mintegy 35—40 főre tett úgynevezett borgóvölgyi választókra nézve, akiknek szavazatát érvénytelenítő tényül azt hozták fel, hogy őket a járási főszolgabíró hajdúja által egy korcsma udvarán őriztette, míglen azokat onnét a jegyzők a szavazáshoz vezették ahol kényszerítve voltak Beck Marcelre szavazni .”

Pedig hogyha a Curia kissé komolyan venné ezen a téren feladatát, úgy tekintetbe kellene venni, hogy milyen nagy nehézségekkel küzdök itt a peticionáló. Ahol a hatalmi erőszak befolyásolta a választókat, ott ugyanaz nagyon könnyen megakadályozhatja a peticionálókat a harmincnapos határidőn belül az adat- és bizonyítékgyűjtésben. Elvégre az talán még a Curia előtt sem titok, hogy pl. a magyar szolgabíró ténykedési körében nem is olyan feltűnő dolog, hogyha a „kellemetlen idegenek” járáskelését megakadályozza kerületében. Hogyha valahol, úgy ennél a pontnál csakugyan szükség lett volna arra, hogy a Curia a való élet szempontjából nézze a dolgokat és szakítson kényelmes passzivitásával.

A 12. pont azokra a visszaélésekre vonatkozik, amelyek által meggátolják a választókat a választás helyén való megjelenésben. Hogy a Curia milyen egyszerűen elintézi — azaz elhárítja magától — ebben a tekintetben a bizonyítást, annak kitűnő példája a Lukács László barátja, Dr. Mayer Ödön elleni petícióügy egyik része.* A katonai kordon tíz választót megakadályozott abban, hogy a választók táboraából a szavazóhelyiségbe juthassanak és a választási elnök nem intézkedett, hogy a választók megjelenhessenek. A Curia azonban ki mondja, hogy ezeket senki sem akadályozta, mert hiszen Alvincen voltak, vagyis a választás színhelyén . . . Dificile est . . .

Hasonló a sorsa a 13—14. §§-oknak is.

A választásnál a szavazás alapjául csak az 1874 : XXXIII. t.-c. 55. §-a szerint érvényes névjegyzék szolgálhat, (3. §. 15. pont), de a törvénynek ez az intézkedése is inkább csak formalitás számba mehet. A Farkas Ábrahám választása ellen peticionálók** többek között erre alapították petíciójukat, de nem értek el eredményt. A megye alispánja ugyanis bizonyította, hogy ő törvényszerű névjegyzéket adott át az elnöknek és a Curia ezen az alapon nem ment bele a dolog meritumába, mert a „kérvényező” nem is állították, hogy a választási elnök ezt a névjegyzéket más névjegyzékkel kicserélte és a szavazásnál alapul ezt a kicserélt névjegyzéket használta volna.”

Ezen pont alá tartoznak a magyarországi képviselőválasztásoknak azok a tipikus esetei, amikor a jobblétre szenderült választók szavaznak le a jelöltre. És hogy ezt a csekély szívességet veszély nélkül megtehessek, arról gondoskodott a képviselőház, amikor az 1899 : XV. törvénycikket megalkotta és annak merev formalizmusával megkötötte a Curia kezét. Kitűnő példa erre a következő eset.*** A Curia megállapítja hogy :

*Ezzel a petícióüggyel alább még részletesen fogunk foglalkozni, itt csak jelezzük a szóbanforgó esetet. (C. b. sz. 57—1910.) szám.

** 415-1901. c. b. szám.

*** Gróf Teleki Gyula elleni petíció. Ítélet: 916-1902.

„ . . . kérvényezők maguk a 31. §. 15. pontjára alapított panaszukat egyedül azzal indokolták, hogy a szavazás alapjául használt névjegyzékben oly választók is bennfoglaltak, akik már évekkel ezelőtt elhaltak s ebből vonják le azt a következtetést, hogy a használt névjegyzék a törvényes követelményeknek megfelelően kiigazítva nem volt.

Ezek szerint a kérvényezők maguk sem állították, hogy a választási elnök az 1901. évre összeállított, neki átadott névjegyzéket mással cserélte volna ki, annak a panasznak a megvizsgálása pedig, hogy a törvényszerűen előírt kiigazítás az 1901. évre összeállított névjegyzékre vonatkozóan szabályszerűen nem fogantatosított, a m. kir. Curia hatáskörébe nem tartozik.”

Ez a példa egymagában véve is rikító fényt vet úgy a curiai bíraskodásra, mint az 1899: XV. t. c-re. A 3. §. 15. pontja azt mondja, hogy a választás érvénytelen hogyha a szavazás alapjául nem az érvényes névjegyzék szolgált, de az a panasz, hogy a névjegyzék nem törvényszerűen készült, nem a Curia elé tartozik. Vagyis a Curia csak azt vizsgálja, vajon a szavaztatás az utolsó évre elkészített névjegyzék alapján történt-e és azzal egyáltalán nem foglalkozik, vajon ez a névjegyzék a törvény követelményeinek megfelel-e. Vagyis a törvény és a gyakorlat arányát majdnem számszerűleg meg lehet ebben az esetben határozni. A törvény az utolsó névjegyzékre korlátozza a bíraskodás körét és a Curia ezt a korlátozást annyira fokozza, hogy a korláton belül — semmi sem marad. Ezt bizonyítja a fentem kívül a következő példa is:

„ . . . felhozták kérvényezők :

A választási aktus alatt törvénysértések történtek, a törvény 158. §-ában előírt szabályok meg nem tartattak, mert a Konop községre vonatkozólag összeállított névjegyzékben Savulesku Gyorgye, Berár Gyorgye, Soimosan Gyorgye, Krisan Petru és Murza Vaszilie (Mátyás) felvéve nincsenek, ennek dacára ezek a szavazásban résztvettek és Vancsó Gyulára szavaztak.

Az 1. pontban foglalt tényt illetőleg kérvényezők nem állítják, hogy a szavazásnál a szavazás alapjául nem az 1974: XXXIII. t.-c. 55. §-a szerint érvényes névjegyzék szolgált volna,* hanem azt állították, hogy a Konop községre összeállított névjegyzékben nem fordulnak elő azok a névszerint megnevezett egyének, akik ennek dacára a szavazásban résztvettek és Vancsó Gyulára szavaztak, ez tehát az 1899: XV. t.-c. 3. §. 15. pontja alá nem esik.”

A 3. §. 16. pontja a választási elnök visszaéléseiről szól és eszerint érvénytelen a választás, ha az elnök kötelességét „oly módon, illetőleg azon célzattal szegte meg”, hogy a választás eredményét a képviselő javára meghamisítsa. A törvény „világosan

* Pedig dehogyan állítják! Az 1874: XXXIII. t.-c. 55. §-a „érvényes” névjegyzéket követel, az olyan névjegyzék pedig, amelyben jogosulatlan választók vannak felvéve, nem lehet érvényes, mert nem törvényszerű. Sajnos, ezzel a jelenséggel lépten-nyomon találkozunk és bár a Curia nagyon jól ösmeri ezeket a sajnálatos jelenségeket, a merev formalitáshoz ragaszkodva elhárítja magától ezt a fontos feladatot.

látható” céltudatosságot követel. Természetes, hogy ennek a bizonyítása egyenesen lehetetlen olyan lomha vizsgálat alapján, mint milyen a curiai bíraskodásé. Az egyes lehető visszaélések a 17—24. pontokban vannak felsorolva és a határ oly összefolyó, hogy a vizsgálat előtt alig lehet határozottan megjelölni az illető pontot. Ez a Curianak jó, mert ennek alapján elháríthatja magától a kellemetlen ügyeket. Hogy mekkora visszaéléstömegek kerültek el ezáltal az ítéletet, azt kitűnően jellemzi a Gróf Teleki Sándor ellen beadott petíció esete.* Ebben az esetben a Curia azért, mert a petícionálók nem hivatkoztak a megfelelő törvénycikkekre, nem tette vizsgálat tárgyává a választási elnök ellen felhozott következő panaszokat:

1. Hogy az elnök két ízben is bejárta a jelölttel a kerülethez tartozó községeket kortesi minőségben.**

2. Hogy hírlapokban kortescélzattal nemzetiségi és hitelfelekezeti gyűléltre és izgatásra alkalmas cikkeket írt a választás előtti napokban.

3. Hogy a választáskor az ellenjelölt választói ellen használta fel a fegyveres erőt.

4. Hogy az ellenjelölt bizalmiférfiát — amikor az a fegyveres erő visszaélései ellen panaszt emelt — kiutasította a csendőrök által.

5. Hogy a választás ideje alatt is korteskedett.

6. Hogy tendenciózusan húzta-halasztgatta a szavazást.

7. Hogy a községi előljárók a választás tartama alatt félemlítették a választókat a szavazóhelyiségben.

Ezek a példák eléggé bizonyítják azt, hogy a curiai bíraskodás legkevésbé sem örökös és örökösödik a választások tisztasága fölött. A petícionálók a rendelkezésükre álló harminc nap alatt majdnem képtelenek arra, hogy a bizonyítási anyagot teljesen feldolgozzák. Néhány esetben kitűnt a kitűzött határidő letelte előtt, hogy a visszaélések egész halmaza maradt ki a petícióból. Ilyenkor úgy igyekeztek segíteni a dolgon, hogy a petíciót visszavonták és új petícionálók új petíciót adtak be. A Curia azonban egységesen tárgyalta a visszavont és az új petíciót és hogyha — amint természetesen elvárható — az új kérvényben új tényeket is felhoztak, tárgyalás nélkül elutasította a kérvényt.

Még gyakoribb eset az, hogy a tényállás a Curia által lefolytatott vizsgálat folyamán új színben jelentkezik. Például a petícionálók felhozzák, hogy a kortesek megvesztegettek két választót és a vizsgálat során kitűnik, hogy a két választót a jelölt befolyásolta ikeretekkel. Természetes, hogy a két eset két különböző paragrafus alá tartozik és a Curia elutasítja a kérvényezőket, mert az eset nem a kérelmezett § alá tartozik. Vagyis a Curia még abban az esetben is, hogyha a kérvényezők a rideg formalizmus szirtjei között nem szenvednek hajótörést, egyenesen megkívánja, hogy:

a kérvényben felsorolt esetekről a vizsgálat során sem több, sem kevesebb ne igazolódjék be, mint amennyit a kérvény állít.

* Ítélet: 44 :1902. c. b. szám.

** Ezt különben sem tartja fontosnak a Curia, mert ez nem tartozik elnök hivatalos funkciói közé.

Ez az oka annak, hogy a Curia minden idevonatkozó marasztaló ítélete egyenesen „remekbe készült” és így természetes is, hogy a Kúria egyre jobban idegenkedik az ilyen „remekbe készült” ítélektől. A Curia már régen belátta azt, hogy a képviselőházat az 1899: XV. törvénycikk megalkotásánál nem a választások tisztaságának védelme, hanem a mandátumok védelmének gondolata vezette és a Curia nem akarja a képviselőház számítását áthúzni.

Bár a 3. §. magában véve is tiszta képet ad a curiai választási bíráskodásról, a törvény többi paragrafusai is megérdemlik a figyelmet. A rendelkezésünkre álló hely szűk volta nem engedi meg, hogy mindezekkel behatóbban foglalkozunk és azért csak a leg-szembeötlőbb példánál maradunk. Már a 4. §. is tisztán elárulja a törvény alkotóinak célzatát, a mandátumvédelemre való törekvést. Az inficiálnak bizonyult szavazatokat leszámítják, levonják a jelöltre adott szavazatok számából. Hogy ez a gyakorlatban hogy fest, azt a következő példa mutatja.

Tegyük fel, hogy a választási jegyzőkönyv adatai szerint

X. jelöltre szavazott 850 választó,

Y. jelöltre szavazott 700 választó.

A kisebbségben maradt Y. pártja megkérvényezi a választást, a Curia elrendeli a vizsgálatot és 140 választóról beigazolódik; hogy Y-ra akart szavazni, de a terrorizmus és a vesztegetések következtében X-re szavazott. Ebben az esetben az eredmény a következő volna:

X-re akart szavazni és tényleg leszavazott összesen 710 választó.

Y-ra akart szavazni és tényleg leszavazott összesen 840 választó.

Vagyis a tényleges helyzetet tekintve Y. harminc többséggel bírna. Azonban a Curia nem így számol. X. szavazataiból egyszerűen leszámítja a 140 inficiált szavazatot és kimondja, hogy a többséget X. nyerte el 710 szavazattal Y. 700 szavazatával szemben. Ilyen számításnak köszönheti többek között Farkas Pál is mandátumát, amint alább részletesen reá fogunk mutatni.

Közösmert és közbeszéd tárgyát képezi az „alkotmányos költségekről” szóló 7. §., a vesztegetések, etetés-itatások ezen malaclopó köpenyege. Ezzel a kérdéssel tényleg nem érdemes még futólag sem foglalkozni, csak egy megjegyzést kell, hogy tegyünk. A legtöbb erdélyi szász kerületben ezt az „előnyt” nem veszik tekintetbe a szász jelöltek, sőt egyenesen tüntetnek azzal, hogy a választást követő vacsorán a képviselő „ceh”-jét a választók fizetik. Ezt a példát kezdik követni az erdélyi román nemzetiségi jelöltek is és a körösbányai választókerületben már meg is honosították. Mindenesetre jellemző körtünet, hogy az érdekeltek köréből indul ki az orvoslás egy tételes törvény ellen.

De a legsérelmesebb része az egész szerencsétlen törvénynek az 57. §., amely kimondja, hogy az eljárást megszüntetik abban az esetben, hogyha a képviselői minőség akár házfelosztás, akár lemondás következtében megszűnt. A petíciónálók óriás fáradtsággal és tízezrekre menő költségekkel lefolytatják az eljárást az ítéletig és amikor a képviselő látja, hogy még az 1899 : XV. sem védi meg mandátumát, lemond, és a kérvényezők nyakába zúdítja az összes költségeket. Avagy fel-

oszlatták a házat és a kérvényező alaposan károsodott híveivel kezdheti újra a veszített csatát. Sőt az újabb időben ezen a téren egyenesen felháborító gyakorlat fejlődött ki. A megtámadott képviselő százával jelenti be az olyan védő tanúkat, akiknek fogalmuk sincs a kifogásolt tényről és közben diszkrétan fenyegetőzik a lemondással. A peticionálók megijednek a nagy költségektől és visszalépnek. És az ilyenképen „igazolt” képviselő azután büszkén szerepelhet a törvényhozók testületében.

Csoda-e ezután, hogy a Curia még az 1910-iki választások után sem semmisített meg egyetlen mandátumot sem?

*

Az 1910. évi képviselőválasztások egészen különleges helyet foglalnak el még a magyarországi képviselőválasztások történetében is, pedig azt már mégsem állíthatjuk, hogy ezen a téren nagyon el volnánk kényeztetve. Nem állíthatjuk mi magunk és nem állítja a külföld sem, mert ezt a tipikus magyar csemegét valósággal világszerte élvezik. Csak mi magunk nyögünk bele és még Mikszáth Kálmánnak sem akartuk elhinni, hogy ezeken a szomorú dolgokon nevetni is lehet. Az ország kulturális és gazdasági elmaradottsága sírja ezt az igazságot és nem túlzás, hogyha az utolsó két évben elszenvedett bajokat, a közállapotok végleges elvadulását és gazdasági életünk katasztrofális megrázkódását az 1910. évi botrányos választásokra vezetjük vissza.

Ezen választási campagne részleteinek tanulmányozásával sokan foglalkozunk, de még jó időbe telik, amíg az óriás adathalmaz kivonatolása elkészül. Elvégre ez a munka kivételesen nagy felelősséggel jár. Az 1910. évi választások egész sorát petíciókkal támadták meg és a magyar királyi Curia egyetlen kifogásolt mandátumot sem semmisített meg. Vagyis a tanulmány során a legjelentősebb lépéseknél újra találkozunk a Curia álláspontjával.

E szűkre szabott téren szűkre kell szabnunk a témát is és ezekre való tekintettel jelen alkalommal csak a petíciók egy kis csoportjával, a román nemzetiségi párt petícióival foglalkozunk.

A román nemzetiségi párt az „általános, titkos és községenkénti választójog” jelszavával ment az 1910 évi választásokba.* Harminchét kerületben állítottak jelöltet és harminc mandátumra számítottak. A kormány az első időben csendesen viselkedett velük szemben és mindössze Burdia-Mangra-Siegescu-ból álló táborát mozgósította. Csak közvetlenül a választások előtt változtatott taktikát, az utolsó percben pénzzel és szuronnyal beléféküdt a választásokba és rövid, de szegyenletes harc után leverte a pártot. Harminchét jelölt közül öt jutott mandátumhoz. Mihályi Tivadar, Pop Csicsó István és Damian Vazul ellenjelöltek nélkül állottak, Vaida Voevod Sándor heves harc árán jutott az árpási mandátumhoz és Serbán Miklósnak csak holttesteken keresztül engedték át a fogarasi mandátumot. Társaikat a szó legigazibb értelmében „lehengerelték”.

A minden képzeletet meghaladó visszaélések óriás elkeseredett-

* Lásd a nemzeti Comité 1910 március 23-án tartott gyűlésén elfogadott határozat 2. pontját.

séget okoztak és katasztrofális kitöréstől lehetett tartani. Többek között a tordai alispán valósággal csendőrökkel szállottá meg a hegyvidéket és mindenfelé megindult a fegyverelkobozás. A román nemzeti-ségi párt is összeült, hogy a petíciók dolgában határozzon és egész sor petíciót készítettek a Curia nyakába zúdítani. A választási visszaélések adatai iránt külföldi írók érdeklődtek és a választásoknak hangos visszhangja készült. A kormány maga is megijedt ekkora „siker”-től és úgy igyekezett a további bajok elé vágni, hogy békétárgyalásokat kezdett.

Ilyen körülmények között a nemzetiségi párt is fontolóra vette a dolgot és elhatározták, hogy csak a három legtipikusabb választást teszik petíció tárgyává. Így támadták meg petícióval Farkas Pál, Mayer Ödön és Szász Pál munkapárti képviselők mandátumát. Ezeknek a petícióknak a sorsa oly érdekes és főképen annyira tipikus, hogy minden egyes ítélettel külön foglalkozunk.

Az alvinci választás

Az alvinci választásra nyugodtan készítette elő a talajt a román nemzetiségi párt jelöltje, Dr. Maniu Gyula. A június 1-re kitűzött választás előtt néhány nappal még ellenjelölt nélkül állott és egyhangú választásra számított. A választók lelkesedtek érte, Maniu nem is gondolt arra, hogy ellenjelöltje akad és ezért nem is tett nagyobb előkészületeket, hogy a szétszórt falukban lakó választók beszállítását biztosíthassa.

Öt nappal a választás előtt új jelölt lépett fel, Dr. Mayer Ödön, az erdélyi püspök háziszidója és Lukács László bizalmasa. Mayer Ödön nem erőltette meg magát, egyetlen programbeszédet tartott és azután visszavonult. Atengedte a tért korteseinek és a közigazgatási embereknek. Azok elvégezték feladatukat. A választás alkalmával a szavazók egész sora tette le a bizottság asztalára a voksvásárlásra szánt bankókat, de ez nem zavarta az urakat. Fertőzött és nem fertőzött szavazatokat tekintetbe véve Mayer Ödön 422 szavazattal győzött Maniu Gyula 374 szavazatával szemben. Az ügy a Curia elé került, a Curia másfél évig foglalkozott az alig harminc nap alatt összehozott bizonyítékok felülvizsgálásával és azután ítéletet hozott Mayer Ödön javára.

A petíció I. A) pontja felhossa, hogy Mayer Ödön fellépésétől a választásig terjedő öt nap alatt Maniu Gyulának nyolc bizalmi emberét, akik a választók behozatala ügyében intézkedtek, kitiltották a választókerületből. Hogy milyen szépen dolgoztak az urak, arra nézve jellemző Dr. Szabó Dániel esete. Szabó, mint Maniu bizalmi embere a kerületen kívül, Gyulafehérváron kereste fel a választási elnököt, hogy néhány kérdést megbeszéljen vele. A választási elnök Alvincen adott Szabónak találkozót, de az alvinci jegyző kitiltotta a találkozásra menő Szabót. Maniu Gyula két nappal a választások előtt panaszt emelt a választási elnöknél a kitiltások miatt, de az elnök nem vette tekintetbe a panaszt.

A Curia mindezeket nem vette figyelembe, mert szerinte ezek

nem a választási elnök, hanem a közigazgatási hatóságok visszaélései, a kérvényezők pedig a választási elnök ténykedéseiként hozzák fel ezeket az eseteket. A kitiltások egy része különben is azelőtt történt, hogy Maniu Gyula panaszt emelt az elnöknel, állapítja meg a Curia, de viszont arról bölcsen hallgat, hogy a kitiltások másrésze később történt.

A petíció B) pontja szerint míg Maniu Gyula pártja részére csak öt bizalmiférfi kirendelését engedélyezte az elnök és ezeknek sem volt a szabad járás-kelés megengedve, addig Mayer Ödön részére tíznél több bizalmiférfit engedélyezett és ezek szabadon jártak-keltek. Sőt Mayer korteseit és irodai alkalmazottait, körülbelül negyven egyént R. H. (rendőrhatalóság?) jelzésű veres karszallaggal láttak el és ezeket a választási elnök a „rend fentartására” használta fel, a valóságban azonban ezek a kivételes hatáskörrel felruházott egyének erőszakosan korteskedtek. A magas Curia erre a pontra nézve sem rendelte el a vizsgálatot azon kifogással, hogy tíznél több bizalmiférfi nevét nem tüntették fel, a névleg megnevezett karszallagos kortesekre nézve pedig a Curia naivul megjegyzi, hogy azok visszaélései ellen nem emeltek panaszt.

A petíció C) pontja különös figyelmet érdemel, mert ez magábanvéve is tökéletesen jellemzi a curiai választási bíráskodás „komolyságát”. A peticionálók megneveznek kilenc választót, akiket a katonaság nem engedett a szavazati helyiséghez, hogy dr. Maniu Gyulára leszavazzanak. Ezt a panaszt sem tette vizsgálat tárgyává a Curia azzal a kifogással, hogy a kérvényezők helytelen paragrafusra hivatkoztak. Úgy látszik a jól ösmerték a Curia gondolkozását, mert ezt a panaszt a IV. pontban, a relatív érvénytelenségi okok között újra felsorolták. Itt már nem térhetett ki a Curia a mérlegelés elől és kénytelen volt fordítani egyet a dolgon. A kilenc szavazatot nem vette számításba és kimondta, hogy a kilenc választót senki sem akadályozta meg abban, hogy a választás színhelyén megjelenjenek, mert hiszen a kérvényezők is azt állítják hogy Alvincen, azaz a választás színhelyén voltak . . .

Az alvinci petíció ügyében hozott ítélettel a Curia egy jól bevált kortesfogást is szankcionál. Tíz Mayer-párti kortes jelölt egy állítólag fogarasi lakos Maniu Gyulát.* Ez arra volt jó, hogy az elnök azokat a Dr. Maniu Gyula-párti szavazókat, akik nem hangsúlyozták külön a Dr.-t, a nemlétező Maniu Gyula rovatába vezette be. Az elnököt ebben az ügyben is az a célzatosság vezette, hogy a választás eredményét Mayer Ödön javára meghamisítsa, mert bár tudta, hogy a jelölés fiktív:

1. Nem hirdette ki, hogy három jelölt van.
2. Egyetlen jelöltől sem kérdezte meg, hogy melyik Maniu Gyulára szavaz.
3. Egyetlen állítólag Maniu Gyulára szavazótól sem kérdezte meg, hogy hol lakik jelöltje és mi a foglalkozása.

A Curia ezt az abszolút érvénytelenségi okot sem vette tekin-

* Az csak természetes, hogy a jelölők nem saját fiktív jelöltre, hanem Mayer Ödönre szavaztak.

tetbe azzal az indokolással, hogy az elnöknek kötelessége a szabályszerűen ajánlott jelöltekre a szavazást elrendelni. Arról persze hallgat a Curia, hogy a jelölés a szavazási eredmény meghamisítását célozta és hogy az elnök bűntársa volt a jelölőknek. A többi abszolút semmisségi ok vizsgálatába belé sem ment a Curia.

A kérvény II. részében felsorolt relatív semmisségi okokra vonatkozólag lefolytatta a Curia a vizsgálatot, de eredmény nélkül. Hogy milyen volt itt a mérlegelés, azt egyetlen példa is kitűnően jellemzi. A petíció szerint Maxim Emil körjegyző négyszáz koronával vesztegette meg Gerbea Gábor választót. Több tanú bizonyítja, hogy Gerbea a választás után bevallotta a vesztegetést és a körjegyző is elismeri, hogy pénzt adott neki „fuvardij vagy más címeiken”, de a vesztegetési szándékot tagadja. A Curia nem vette bebizonyítottanak a vesztegetést.

A petíció III. pontja a finánc-visszaéléseket sorolja fel és megemlíti, hogy a pénzügyőrök végigjárták a korcsmákat és az engedély megvonásával fenyegették a Maniu-párti korcsmárosokat, sőt azoktól akik nem puhultak, meg is vonták az engedélyt. Csak úgy rövid úton. A Curia kénytelen-kelletlen belement a vizsgálatba és az első esetben be is igazolódott a peticionálók állítása. Beigazolódott, hogy a választás előtti vasárnap a fináncok Marginean János korcsmáját bezárták és az ajtót lepecsételték azzal a kijelentéssel, hogy „az italmérési jog az államé és az állam megköveteli, hogy Dr. Mayer Ödönre szavazzon.” Marginean János kénytelenségből le is szavazott Mayerra. Ezt a szavazatot leszámította a Curia. De a többi esetben már megkötötte magát. Grecu Avram korcsmárosat Mayer Ödön fellépése előtt fenyegették a fináncok azzal, hogy megvonják italmérési engedélyét, ha Maniura szavaz, de ezt a fertőzött szavazatot nem számította le a Curia azzal a megokolással, hogy Mayer Ödön a fenyegetés idejében még nem lépett fel jelöltnek és így az ő javára nem befolyásolhatták a választót. Vagyis a Curia kimondja, hogy a jelölt fellépése előtti befolyásolások nem számítanak. A többi esetben is a peticionálók ellen döntött. Muntyán János a Miklósé korcsmáros esetében azért nem rendelt el vizsgálatot, mert az a választói névjegyzékben mint Muntyán János az Istváné szerepel.

Nagyon érdekes a petíció V. pontjában b) alatt felhozott eset. „A választási helyiség előszobájában levő és a szavazásra váró Dr. Maniu Gyula párti 16 ohábai választót nem hívta be az elnök, hanem átugrotta őket és a következő veresegyháziakat hívta fel.” A Curia elsősorban a választási elnököt védi meg az ítéletben a doloizítás vádjá ellen. Mert igaz ugyan, mondja, hogy a tizenhat választó kimaradt, de ebből jogsérelem nem származik, mert az összes községek leszavazása után sorra kerülhetnek volna. Hogy az ilyen elnöki ténykedés mennyire befolyásolja a választás sikerét, arra nem akart gondolni a Curia. A tizenhat elmaradt szavazatból tizenhárom azért mégis Maniu javára írt.

Ami az V. többi alpontjaiban következik, az egyenesen komédia a Curia részéről. Elvégre ilyen mérlegelések helyett egyszerűbb, olcsóbb és a Curiához illőbb volna az egyszerű, kerek visszautasítás. Ezek az

itt felsorolt esetek legnagyobb részét a jelzőnevekkel és a gúnynevekkel vannak kapcsolatban. A román parasztnak nagy részének vezeték- és keresztnévén kívül még mellékneve is van. Vagy az apja keresztnéve, vagy valami más jelző név avagy gúnynév. Ezeket a neveket részben használják, részben pedig nem. A választói névjegyzékekben ez a körülmény tendenciózusan ki van használva. A melléknevek kivannak forgatva, mint például a „kapugyalulni”ból (hegycúcsi) az értelmetlen „karpandatulni”-t csinálják, avagy „krizsmarului”-ból (korcsmárosé) „krizsomon”-t. A választáskor azután aszerint, hogy kire szavaz a jelölt, tekintetbe veszik szavazatát avagy nem. Természetes, hogy egy-egy jegyző azonossági tanú nagyban segíti a választási elnök ilyenirányú kisded játékait. És a Curia egész sor ilyen választó személyazonosságát képtelen volt megállapítani. Kénytelen volt a képtelenségre, mert ellenkező esetben másképp kellett volna döntenie. Hogy ebben a munkában a Curia türelme is fogytán volt, azt kitűnően jellemzi az ítéletnek a Curia irattárában őrzött eredeti conceptusa. Ennek 73-ik oldalán egy ilyen esettel foglalkozik és kénytelen szembehelyezkedni a választási elnök szabálytalan eljárásával.

„25. Ogner Miklós Mityu ezen a néven jelentkezett szavazásra s a jelentkezőnek a névjegyzékben 705. sz. a fölött Ogner, helyesen Ogner Miklós Nyikával azonosságát Lupean István és Krecsun János azonossági tanúk vallomásuk szerint a küldöttségi elnök előtt is igazolták s ugyanezeknek, valamint Dr. Marciae János vallomásával bizonyítva van az is, hogy Dr. Maniu Gyula nevét mondotta az elnök azon kérdésére, hogy kire kíván szavazni.

A m. kir. Curia megállapítja tehát, hogy a külön jegyzék idevonatkozó tartalma nem felel meg a valóságnak.”

Ez az utóbbi részlet csak a conceptusban van meg. Később, úgy látszik, nyugtalanította a bíróságot az az anomália, hogy az elnökről ilyen súlyos tényt konstatáljon és ennek dacára védelmébe vegye és az utolsó részt keresztülhúzták. A kiadott ítéletpéldányokban ez a rész nem szerepel. És a Curia nagyon jól tette, hogy nem mondott ítéletet az elnök fölött, mert más eseteknél nagyon is egy nézetten volt vele. Így például nem számította be Dr. Maniu Gyulának azokat a szavazatokat, amelyeket állítólag Dr. Maju Gyulára adtak le. A két név, Maniu és Maju kiejtése annyira rokon, hogy a legkisebb beszédhibával bíró választót is visszautasíthatta volna az elnök ezen a címen. Ez az álláspont még különösebb, hogyha tekintetbe vesszük azt, hogy ugyanaz a fórum meglegedett más esetben a néma választó fejbőlintásával.

Az ellenkérvény mérlegelésénél már kevésbé szigorú volt a Curia álláspontja. Bizonyítottnak vette, hogy a „tömegek” fenyegetései megfélemlítettek öt Mayer-párti választót és ezeket levonta a Dr. Maniu Gyulára leadott szavazatokból. És ilyképen Dr. Maniu Gyula 407 szavazatával szemben Dr. Mayer Ödönnek 419 szavazatot állapított meg. Ez a multság csak ügyvédi költségek címén negyvenkétezer koronájába került Dr. Maniu Gyula pártjának.

A szászvárosi képviselőválasztás

Farkas Pál mandátuma érdekében megmozdult minden választási faktor, ami természetes is, mert a mai parlament nagy hiányát érezte volna ennek a honatyának. A nagy mozgolódásnak és buzgólkodásnak az volt a következménye, hogy a három díszpetíció egyike Farkas Pál mandátuma ellen készült. Ez a petíció egyenesen kortörténeti érdekességű okmány és a Curia gondoskodott arról, hogy az ítélet is az legyen. A Curia segített Farkas Pálon, de az igazság kedvéért meg kell állapítanunk, hogy Farkas Pál sem maradt tétlen, hanem ő viszont a Curián segített. Ellenkérvényt adatott be. Az ellenkérvényt többek között aláírták: főkortese, Baksay Endre szászvárosi rendőrkapitány, akinek jeles levelét fentebb mutattuk be kivonatban, három helybeli spirituszgyáros, Stephani János korcsmáros, akinek nevezetes személyével később lesz dolgunk, és még néhány híve. Az ellenkérvény valósággal fényképe Farkas Pálnak és ebben a jeles beadványban felsorolt lehetetlenségek bizonyítására százával jelentette be a tanúkat. Farkas Pál ugyanis tudta, hogy a költségek, a nehéz tízezrek a petícionálókat terhelik és arra számított, hogy veszély esetében a legvégső percben lemond és akkor végérvényesen a petícionálók nyakába zúdíítja a roppant költségeket. Az ellenkérvényben ilyen vádak szerepeltek: A romoseli román pap két hónapon keresztül minden vasárnap az oltár mellől korteskedett Vlád Aurél mellett. Tanúkként megnevez 15 nádasdi asszonyt (Romoseltől a hetedik falu a Maros túlsó partján!) 9 nagyalmási férfit (negyven kilométernyire a Maros túlsó partján) stb. Farkas Pál előre mulatott azon, hogy mennyi tanúdíjat fizettet ellenfeleivel és el is húzta a tárgyalást 1912 május 31-éig. Sőt nemcsak mandátumát védte meg, hanem még 8000 korona ügyvédi költséget is vasalt be saját magának a petícionálókon.

A Curiának nehéz dolgot adott ez a petíció, de Farkas Pál segítségével megbirkózott ezzel a feladattal is. A kérvényezők, akik megijedtek a roppant költséges tanúkihallgatásoktól, minden ballasztot ledobtak magukról és csak a legjellegzetesebb panaszokat tartották fenn. Így a tárgyalás elején visszavonták a VII. pontban felsorolt 58 relatív érvénytelenségi panaszt. A Curia segítségükre sietett és egész sor panaszt visszautasított azon a címen, hogy a bizonyítékokat elkésve jelentették be. A visszautasított panaszok nevezetesebbjei:

1. Pogány Árpád főszolgabíró és Székely Sándor szolgabíró tizenhárom megnevezett községi bírót hivatalos hatalmukkal visszaélve kényszerítettek arra, hogy Farkasra szavazzanak, avagy a szavazástól tartózkodjanak.

2. Hogy egyes megnevezett választókat a szász városi polgármester és a rendőrkapitány kényszerítettek meggyőződésük elleni szavazásra.

3. Fodor Gyula főszolgabíró és Imre István szolgabíró egy választónak megígérték, hogy folyamatban levő mezőrendőri ügyét kedvezően intézik el, hogyha Farkasra szavaz.

4. Hogy megnevezett pénzügyőrök és a szászvárosi rendőrkapitány, megnevezett vendéglősöket az italmérési engedély megvonásával presszionáltak arra, hogy Farkasra szavazzanak.

Ugyancsak egyszerűen elbánt a Curia a petíció II. pontjában felhozott tömörked panasszal is. Valamennyit vizsgálat nélkül visszautasította, és pedig nagyrészt azon a címen, hogy a kérvényezők meghatalmazottja a tárgyaláson a kérvénytől eltérően adta elő a tényállást. Ezekre az elutasításokra nézve jellemző két eset. Egy vesztegetési ügyre vonatkozólag a következőt mondja a Curia ítélete:

„6 Kérvényezők a kérvény II. fejezetében azt is panaszolták, hogy Farkas Pál Andrae József szászvárosi polgármesterrel a választás napján, este 10 órakor Eberstein János szászvárosi választónak 300 koronát ígértek arra az esetre, ha Farkas Pálra leszavaz és Eberstein szavazás után ebből 100 koronát meg is kapott;

a szóbeli tárgyaláson pedig a kérvényezők meghatalmazottja ezt a tényállítást azzal az új és kifejezetten fenntartott ténnyel változtatta meg, hogy a megvesztegetés nem a kérvényben előadott időben, hanem a választást megelőző nap estéjén történt, ez tehát új tényállítás s mint ilyen . . . figyelembe nem vehető.”

Egy másik vesztegetési esetről a Curia kifogásolja, hogy „a kérvényben nincs tényállítás arra, hogy névszerint kik azok a választók, kiknek megvesztegetésére, etetésére és itatására a pénz állítólag letétetett”. Ezzel szemben a kérvény megfelelő helyén egész sor vesztegetési eset elmondása után áll a kifogásolt kitétel, hogy „ezen összegből (70.000 korona) fizette meg Bocz Soma szászvárosi lakos . . . a megnevezett választókat”. Természetes, hogy ilyen módon akár az egész kérvényt elutasíthatták volna, de ezt mégsem merték megtenni és tovább kínlódtak, ami már azért is fontos, mert ezáltal megfestette maga a Curia a curiai választási bíraskodás kitünő képét.

Az ítéletben többek között a korteskedés kedves fajtájának felvirágoztatására adja meg az alkalmat a Curia a következő állásfoglalással :

„8. Kérvényezők a kérvény VI. fejezetében azt adták elő, hogy Fodor Gyula főszolgabíró és Imre István szolgabíró, Jánk Soma benzenczi választónak azt az Ígéretet tették, hogyha Farkas Pálra szavaz, vagy a szavazástól tartózkodik, az előttük folyamatban levő mezőrendőri kihágási ügyet el fogják intézni akkép, hogy a büntetéstől és kártérítéstől megmeneküljön . . .

A m. kir. Curia erre a tényállításra a bizonyítási eljárást nem rendelte el,

„mert ... az 1894. évi XII. t.-c. 130 §-a 2. pontja második bekezdése szerint a főszolgabírónak mezőrendőri ügyekben még a másodfokban hozott határozata is fellebbezhető, miből következik hogy az érdekelt fél, kinek jogára a határozat esetleg sérelmes, a határozat ellen jogorvoslással élhet.”

Vagyis a m. kir. Curia kimondja, hogy a fellebbezhető igazságtalan ítélet nem jogsérelem. És kimondja ezt a Curia akkor, amikor oly ítéletet hoz, amely ellen csak a közvéleményhez lehet felelkezni.

De tekintsünk el néhány apróbb esettől. Hogy a Curia nem tesz bizonyítás tárgyává oly etetés-itatási esetet, amelyre nézve a kérvény csak a visszaélés helyét és az etetett-itatott választók sze-

mélyét nevezi meg, az elkövetés idejét pedig nem. Hogy a Curia nem veszi komoly fenyegetésnek Farkas Pál azon kijelentését hogy „üssék agyon X-et, de csak félig”. És térjünk át a súlyosabb esetekre.

Vegyük a petíció III. pontját. Panasz: Pogány Árpád főszolgabíró az Algyógyon összegyűjtött és leitatott választókat kocsikba rakatta, melléjük csendőröket és katonákat ültetett és maga a szép küldöttség élére kerülve, a díszmenet berobogott a választás színhelyére, ahol folytatták az etetést-itatást. A Curia megállapítja: 1. Hogy a választók maguk szálltak fel a szekerekre. 2. A csendőrök és a katonák azért ültek melléjük, hogy gyorsabban beérjenek Szászvárosra. 3. A főszolgabíró azért vonult a menet élén, mert „nem akarta a sok kocsi porát nyelni”. A petíció szerint a Szászvárosra érkező választókkal még furesább dolgok történtek. Ott maga Farkas Pál fogadta őket Stephani János „Transilvania” vendéglőjében és maga vezette az etetést és itatást. Bedeleu Nisztor, Vasziolj György és Lup Péter tanuk vallomásai megerősítik ezt a tényállítást. A Curia azonban csak Lup Péter vallomását veszi tekintetbe, Vasziolj Györgyét tekinteten kívül hagyja, mert csak Luptól tudta meg, hogy a közöttük forgolódo egyén Farkas Pál képviselőjelölt. Bedeleu Nisztor esetében is így mérlegel a Curia, pedig Bedeleu Nisztor tanúvallomása nem kifogásolható. Bedeleu Nisztor tényleg nem ösmerte előzőleg Farkas Pált, de amikor később találkozott vele, reáösmert.

Ezekkel a tanukkal szemben Stephani vendéglős semmit sem tudott arról, hogy nála etettek és itattak. Hogy Stephani vallomása mennyire megbízható, arra nézve egyrészt e tanulmány elején közölt levélre, másrészt egy más tanúvallomásra mutathatunk reá. A Curia által a bizonyítás felvételére kiküldött bíró előtt Dr. Muntean Aurél ügyvéd a következőket adta elő:

„A képviselőválasztás után pár hét múlva Stephani János itteni vendéglős hozzám jött és engem mint ügyvédet megkért arra, hogy Farkas Pált szólítsam fel arra, hogy az ő választási számláját fizesse vagy fizettesse ki és amennyiben a számla ki nem fizetnének, annak kifizetése iránt indítsak pert . . .

A nekem átadott vendéglői számla úgy emlékszem 5700 korona körüli összegről szólt . . . Stephani vendéglős mondta nekem azon alkalommal, hogy az ételek és italok a választás előtti nap déltől kezdve lettek kiszolgálva.

Én ezek után levélben felszólítottam Dr. Farkas Pált, hogy fizesse vagy fizettesse ki a Stephani vendéglős számláját. Egyidő múlva címemre egy levél érkezett, amelyet felbontottam és abban az volt írva: fizessék már ki a Stephani vendéglős számláját és intézzék el a dolgot. Szó szerint nem emlékszem a levél tartalmára. Ekkor néztem meg a levélben levő megszólítást, amelyet azelőtt nem néztem meg. Láttam, hogy a levél bent ezzel a megszólítással kezdődött: Kedves Bócz úr! * A levelet Farkas Pál írta és láttam, hogy az elküldéskor

* Bócz Soma Farkas pénzkezelő főkortese volt, aki ellen a dévai törvényszéken vesztegetésért eljárás folyik.

összecszerélte és ennél fogva én a nekem címzett levelet borítékba téve Bócz Soma szászvárosi lakosnak elküldtem, aki viszont egy neki címzett borítékban érkezett, de nekem szóló levelet küldött, amelyben Farkas Pál arról értesít engem, hogy intézkedett az iránt, hogy a Stephani számláját Bócz intézze el ...

A számla átadásakor mondta nekem Stephani János vendéglős azt is, hogy a választás előtti napon, vagyis szerdán délben, vagy a nap valamely szakában Farkas Pál lenn járt vele a pincében és ő jelölte ki azt a két hordó bort, amelyből a bort a választóknak ki kellett hogy mérje ...”

Más tanúvallomás. Dr. Dubles György ügyvéd azt állítja tanúvallomásában, hogy „azok a szászvárosi román választók, akik Farkas Pálra szavaztak, kivétel nélkül részegek voltak. Egyik Szent Györgyre szavazott, egyik Sándor Jánosra, egy pedig szólan sem tudott . . .”

És mit tehettek ilyen körülmények között Farkas Pál és a Curia? Farkas Pál esküt tett ártatlanságára és a Curia az ellenkező vallomásokat „megnyugvással el nem fogadhatók”-nak nyilvánította. Ezután már minden úgy ment, mint a karikacsapás. A képek így változtak:

1. Vád: hogy Bócz Soma egy időközben elhalt választót 50 koronával megvesztegetett, hogy Farkas Pálra szavazzon. Tanúk esküvel megerősített vallomásai beigazolják a vesztegetést és a tettes a 95. §-ban biztosított jogkedvezményt igénybe véve nem tesz vallomást. A Curia a szavazatot inficiálnak vette.

2. Vád ugyanaz. Bócz Soma újra igénybe veszi a törvény által biztosított jogkedvezményt és nem tesz vallomást. A megvesztegetett elősmeri, hogy a választás után negyven koronát kapott Bócz Somától, de tagadja, hogy ezért szavazott volna Farkas Pálra. A Curia a szavazatot nem vette inficiálnak.

3. Vád ugyanaz. Három újabb esetre beigazolódtott, hogy Bócz Soma Farkas Pál részére vesztegetett.

4. Vád: Bócz Soma megvesztegette Stefanie Eftimie választót, hogy Farkas Pálra szavazzon. Bócz Soma persze megtagadja a vallomástételt és mivel csak egy tanú van ezenkívül a vesztegetésre, a Curia azt nem látja beigazoltnak.

Mindezek dacára a brutális megvesztegetésekkel szemben a Curia sem hunyhatott szemet és kénytelen volt a Farkas Pálra leadott szavazatokat csoportosan megsemmisíteni. Hogy azonban a Curia nem volt nagyon szigorú, azt bizonyítja a következő eset.

Vád: hogy Marian György választót is etették és itatták Algyógyon, Mahler Lipót korcsmájában.

A Curia megállapítja: hogy „Marian György vallomása szerint az elfogyasztott étel-ital árát ő fizette ki.”

A Curianak ez a megállapítása tudatos tévedés, mert a kihallgatási jegyzőkönyv idevonatkozó része szóról-szóra így hangzik:

„Fáradt és éhes lévén, Gyógy községben a Mahler Lipót korcsmájába bementem és ott az asztalon láttam, hogy étel és ital is van és én az italból anélkül, hogy valaki kínált volna, egy kevés

bort ittam . . . Az asztalon volt ételt és italt ki rendelte és ki tette oda, nem tudom, de úgy tudom, hogy a választók ellátására szolgált.”

Hasonló az ellentét a Curia megállapítása és az alapul szolgáló tanúvallomás között a következő esetben is. A Curia megállapítása:

„22. Dúsa Gábor . . . vallomása szerint rosszul érezte magát, sem nem evett, sem nem ivott . . .”

Ez a megállapítás Mahler György korcsmájában a választás előtti nap estéjén történetekre vonatkozik és a megfelelő tanúvallomás következő részéből van merítve:

„ . . . abban a korcsmában is ittam, ahol a választás előtti éjjel aludtam, de nem tudom mennyit . . .”

Ezekután talán felesleges volna a Curiának ezzel az „ítéletével” foglalkozni. A Curia választási bíraskodási kirendeltsége határozottan súlyos ítéletet mondott ki itt saját maga fölött.

Ami az ítéletnek a mandátumra vonatkozó részét illeti, úgy a Curia megállapít:

1. hat vesztegetés folytán Farkasra leadott szavazatot,
2. két választóról megállapítja, hogy megvesztegetés folytán tartózkodott a szavazástól,
3. harmincegy szavazatot etetés-itatásért számított le,
4. hat választót törvényellenesen utasított vissza a szavazatszedő bizottság.

A negyvenöt szavazatot leszámítva Farkas Pálnak sikerült bejutnia a képviselőházba.

A magyarigeni „választás”

Magyarigenben Dr. Vaida-Voevod Sándor állott szemben Dr. Szász Pállal, a főispán fiával. A választásnak csúfolt komédián a jegyzőkönyv szerint 840 szavazatot adtak le és ezek közül ugyancsak a jegyzőkönyv szerint 421 szavazat esett Dr. Szász Pálra. Dr. Vaida Sándor állítólag csak 395 szavazatot kapott, míg a többi 24 szavazat egy fiktív Vaida Sándorra esett, akit egyenesen csalási szándékból jelöltek a Szász-párti kortesek. Vagyis még a jegyzőkönyv szerint is egyetlen szavazattöbbséggel lett Dr. Szász Pál megválasztva.

Hogy ez a cím milyen volt, azt még a „nagy választások”-at ösmerők is alig tudják elképzelni. Két éve viharzott le, de amikor az idei nyáron bejártam a kerületet, még mindig megvoltak a nyomai. Felfüggesztések, engedélymegvonások egész sora emlékeztet az „alkotmányos aktus”-ra. Egy orvos ellen kerek másfél évig folyt a fegyelmi azért, mert a választás előtt kijelentette, hogy Vaidára fog szavazni és az abrudfalvi bíró a bíróságát siratja, mert nem szavazott a főispán fiára. A vesztegetések, az itatások és az erőszak példátlan tobzódása szülte ezt a mandátumot és a magyarországi képviselőválasztások tatárjárás jellege tipikusan kidomborodott.

Természetes, hogy a választást petícióval támadták meg és természetes, hogy a petíció eredménytelen maradt. És ebben az esetben meg kell hogy állapítsuk, Dr. Szász Pál védői nem a Curia jóakaratából,

hanem a törvény hézagainak felhasználásával mentették meg a szemmel láthatóan halálos beteg mandátumot. Egyszerűen az ellenfél kifárasztására dolgoztak. Ellenkérvényt adtak be és egész csomó tanú kihallgatását kérték a peticionálók költségére. És ezzel a fogással sikerült is megmenteni a mandátumot. Vaidáék látták, hogy a vizsgálat tízezrekbe fog kerülni és eredményt tulajdonképpen akkor sem érnek el, mert Vaida az árpási mandátumot vállalta el, a győzelem esetében le kellett volna mondania a magyarigeniről és egy újabb választás következett volna, esetleg újabb petícióval. Azonkívül pénzük is fogytán volt, elvégre Vaida orvosi praxisból él és társai sem gazdag emberek. A bizonyítási eljárás közepén elfogyott a pénzük és az eljárás megakadt. Vaidáék előtt most már csak két út volt, vagy az abszolút, vagy pedig a relatív semmisségi okokat ejtik el. Ha az előbbit választják, úgy föltétlenül Vaida részére ítéli a Curia a mandátumot, de ezzel nem érnek célra, mert Vaida nem tarthatja meg. Le kellett volna mondania és újra megindult volna a harc a most már pénztelen Vaidáék és az elkeseredett helyi nagyságok között. A második esetben biztosra vették, hogy a Curia az abszolút érvénytelenségi okok alapján is megsemmisíti az ítéletet. Ebben az esetben a bűnösökre büntetés várt volna és az új választási harcban ezek aligha lettek volna kaphatók az újabb törvénytelenségekre. Ezt az utat választották és nem értek el sikert, A Curia rövidrefogott ítéletben elutasította a peticionálókat, Az ítélet indokolásán nem megyünk végig, csak egyetlen ténycsoportra nézve mutatjuk be a Curia állásfoglalását.

„ . . . panaszoják ... a kérvényezők, hogy a választási elnök úgy intézkedett, hogy a választók csak választási igazolójeggyel jelenhettek meg Magyarigenben. Nyolc (a kérvényben megnevezett) Dr. Vaida-párti választónak nem adtak igazolójegyet, ezeket a csendőrök nem engedték be Magyarigenbe, tehát meg lettek akadályozva a szavazásban, s midőn mégis később a záróra alatt a választási helyiségig jutottak, a Szász-párti kortések nem engedték be őket a szavazó helyiségbe.”

Panaszoják továbbá, hogy mintegy 50 Vaida-párti választó igazolványára egy vonalat húztak, az ily jegyes igazolványok felmutatóit a csendőrök parancs folytán nem engedték be Magyarigenbe. Midőn pedig jelentették az elnöknek, hogy ilyen igazolójeggyel ellátott választók a kerítéseken át hatolnak be, az elnök azt a kijelentést tette, hogy „jaj annak, aki más helyen (nem a kordonon át) jön be.” Végül panaszoják, hogy az elnök nem engedte meg, hogy a Dr. Vajda-párt bizalmi emberei (Dr. Popp Lőrinc és Todorán Joachim) a párt azon két bizalmi férfival érintkezzenek, akik a szavazatszedő küldöttségekkel az összeköttetést fenntartani hivatva voltak, a bizalmi férfiakat eltűntette attól, hogy a szavazóhelyiségekből távozzanak.”

A Curia mindezekben nem látott érvénytelenítési okot, hanem megállapítja, hogy a „kérvényezők kérvényükben határozott ténybeli adatokat elő nem terjesztettek és bizonyítékokat fel nem soroltak”, sőt „a kérvényben határozott állítás sem foglaltatik” arra nézve, hogy az elnöknek része lett volna ezekben a visszaélésekben. Ezzel szemben lássuk a kérvény idevonatkozó részeit:

„A választási elnök ugyanis az 154. §. 4-ik bekezdése ellenére intézkedett, hogy csak a választói igazolójeggyel ellátott választók jelenhessenek meg Magyarigenben . . . Bizonyítjuk ezt fenti választókkal (nyolc névszerint megnevezett választó) és Gombos József abrudfalvai lakossal, mint tanúval.

A választási elnök tudtával és hozzájárulásával adattak ki ezek a titkos jellel ellátott igazolójegyek, ami abból is kitűnik, hogy midőn jelentették neki, hogy ilyen igazolójegyekkel ellátott választók a kerítéseken át mégis behatolnak Magyarigenbe, azt a hangos kijelentést tette, hogy csak egy olyat is találjanak, aki más helyen (nem a kordonon át) jön be, úgy jaj annak. Ennek igazolására Dr. Popp Lőrinc abrudbányai ügyvédet és Todorán Joachim kislaludi lelkészt kérjük tanúként kihallgatni. A választási elnök úr nem engedte meg Dr. Vaida Sándor bizalmi embereinek, Popp Lőrinc dr. és Todorán Joachim lelkésznek, hogy pártjának azon két bizalmiférfiával érintkezzék, akik a szavazatszedő küldöttséggel az összeköttetést fenntartani hivatva voltak. Ez azért történt, nehogy a bentlevő bizalmiférfiak a Dr. Vaida-pártiakat arra figyelmeztessék, hogy két Vaida Sándor van jelölve és hogy ily körülmények között feltétlenül szükséges, hogy a szavazás alkalmával Vaida Sándor nevéen kívül a dr. szót is különböztetésül kiejtsék, ellenben túrta a választási elnök, hogy 60—70 Szász-párti kortes elállja a Vaida-párti választóknak a választási helyiséghez vezető útját.”

Egy szavazattöbbséggel választották meg Dr. Szász Pált és a legbotránosabb visszaélések után sem bírták a petíciónalók ezt az egyetlen szavazattöbbséget lerontani. Pedig a vizsgálat nehéz ezrekbe került.

* * *

A curiai választási bíraskodásról szóló törvény fölött már sokan mondtak elítélő kritikát és ma már általános vélemény, hogy a törvény fércmunka, hogy céljának nem felel meg. A curiai választási bíraskodás gyakorlatát eddig nem tették kritika tárgyává és akik nem tették, azoknak igazuk volt. Nem éri meg a fáradságot. A törvény rossz, de a gyakorlat sokkal rosszabb. Sem a törvény, sem pedig a Curia gyakorlata nem járult és nem járulhatott hozzá a választási visszaélések megszüntetéséhez. Nem is az volt a céljuk. De még hangulatkeltésre sem voltak alkalmasak, mert ahhoz mindkettő túlságosan brutális. És hogyha majd a mai osztályparlamentet temetjük, úgy egy sírba kerül a választási visszaélésekkel és a curiai bíraskodással. Mint ahogy együtt és egymásért élnek.